

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การลงแขกกับวิถีชีวิตของคนอีสาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาที่บ้านด่าง หมู่ 6 ตำบลน้ำพอง อำเภอคำชะอี จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านในเขตชลประทาน และบ้านแห้วคำ หมู่ 8 ต. โนน กิ่งอำเภอคำสูง จังหวัดขอนแก่น เป็นหมู่บ้านนอกเขตชลประทาน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีการในการลงแขก ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนอีสานในสภาพปัจจุบัน

(2) เพื่อศึกษาบทบาทของประเพณีลงแขกในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความคิด ความเชื่อ

(3) เพื่อศึกษาแนวโน้มการดำรงคงอยู่ของการลงแขก/เอาแรง

การศึกษาพบว่า การลงแขกได้ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจากสมัยก่อนมาก สมัยก่อนการลงแขกเป็นการช่วยเหลือแรงงานกันในการทำกิจกรรม โดยไม่มีพันธะผูกพันว่าจะต้องไปช่วยแรงงานคืน ปัจจุบัน การลงแขกบางประเภท ได้เปลี่ยนรูปแบบวิธีการ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนอีสาน

การลงแขกมี 2 รูปแบบ คือ เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงาน กับแรงงาน ซึ่งมี 2 หมู่บ้านที่ศึกษา และการแลกเปลี่ยนแรงงานกับสิ่งของ ซึ่งมีเฉพาะในบ้านแห้วคำ โดยผู้จัดลงแขก ได้แบ่ง (พุด) เนื้อวัวและเนื้อหมู ให้ผู้จะมาช่วยแรงงานไปบริโภคก่อน เพี้ยมัดจำไว้ เมื่อถึงช่วงเกี่ยวข้าว ก็ต้องมาช่วย เพราะหมู่บ้านนี้มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานกว่าบ้านด่าง

บทบาทของประเพณีการลงแขก มีหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สามารถจะลดต้นทุนการผลิตได้ เป็นการแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงาน ช่วยให้งานเสร็จเร็วขึ้น ด้านสังคม เป็นการสร้างและกระชับเครือข่ายทางสังคม เป็นกลไกในการสร้างความรัก ความสามัคคี สร้างพลังชุมชน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ด้านความเชื่อประเพณี ก็เป็นการสืบทอดประเพณีชุมชน และโอกาสในการสร้างใหม่ทางวัฒนธรรม

แนวโน้มของการดำรงคงอยู่ของการลงแขกขึ้นกับเงื่อนไขหลายประการเช่น ลักษณะกิจกรรมที่เป็นงานหนักต้องช่วยกันหลายคน เช่น ขนข้าวขึ้นยุ้ง เกษตรกรได้ทำกันทุกปี และมีแนวโน้มจะทำต่อไปอีก นอกจากนี้การขาดแคลนแรงงานก็ดี เครือข่ายทางสังคมในชุมชน และการยอมรับหรือไม่รับเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีการเกษตร ก็จะเป็นเงื่อนไขในการลงแขก และจะทำให้การลงแขกดำรงคงอยู่หรือลดน้อยลง